

פרה אדומה בזמן הזה

הקדמת המערכת

דברים אלו נכתבו בעקבות פרסומים בעיתונות על נסיונות של חוגים מסוימים לגדל פרה אדומה, על ידי שימוש בהנדסה גנטית, כדי לטהר את ישראל באפרה, ועל ידי כך לאפשר את בניית בית המקדש.

המערכת מודה לאשת הרב זצ"ל, הרבנית צפיה גורן תחי', על מסירת הדברים לפרסום.

א. הקלל וטהרת הכהן השורף

מבחינת ההלכה, אין כל אפשרות לשרוף פרה אדומה מבלי למצוא תחילה את הקלל. הקלל הוא כלי האבן שבו גנזו את אפר הפרה של משה רבינו, או של עזרא הסופר וחביריו, ששרפו פרה אדומה מספר פעמים בתקופת הבית השני, לדעת חכמים - שמונה פרות אדומות.

וכך שנינו במסכת פרה:

הראשונה עשה משה והשניה עשה עזרא. וחמש מעזרא ואילך. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים שבעה מעזרא ואילך. ומי עשאן? שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול עשו שתים שתים, אליהו עיני בן הקוף וחנמאל המצרי וישמעאל בן פיאבי עשו אחת אחת.... (פרה פ"ג מ"ה).

את הפרה העשירית יעשה, לפי הרמב"ם, מלך המשיח, מהרה ייגלה אמן כן יהי רצון, כמו שכתב בהלכות פרה אדומה פרק ג' הלכה ד'. די בדברים אלו של הרמב"ם כדי להוכיח את ההבל שיש במעשים אלו של הכנות לשריפת פרה אדומה בזמן הזה.

אני מניח שהמתעסקים בזה אינם מאמינים שהמשיח כבר בא, ואין הוא נמצא בין הפעילים לשריפת הפרה העשירית. אם כן, הרי הרמב"ם קובע במפורש שאת הפרה

* המערכת מודה למשפחת הרב זצ"ל על מסירת המאמר לפרסום.

העשירית יעשה המלך המשיח. ואיך יעלה על הדעת שניתן לשרוף פרה אדומה בזמן הזה, ללא המלך המשיח?

האבסורד הגדול שיש בפעילות זו של שריפת פרה אדומה בזמננו הוא, שגם בלי דברי הרמב"ם הנ"ל, לפי ההלכה הצרופה והברורה, ולדעת כל השיטות, אין כל אפשרות לשרוף פרה אדומה כשבית המקדש אינו קיים ומבלי למצוא קלל של אפר חטאת מאחת הפרות האדומות שנשרפו במדבר על ידי אלעזר הכהן, או מאלו שנשרפו בבית השני. שהרי שנינו במסכת פרה:

שבעת ימים קודם לשריפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה, צפונה מזרחה, ובית אבן היתה נקראת, ומזין עליו כל שבעת הימים מכל חטאות שהיו שם
(פרה פ"ג מ"א).

כך גם פסק הרמב"ם:

שבעת ימים קודם לשריפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו, כשם שמפרישין כהן גדול לעבודת יום הכיפורים, ודבר זה קבלה ממשה רבינו... הלשכה שהיה יושב בה כל שבעה, צפונית מזרחית היתה, כדי להזכירו שהיא [=הפרה האדומה] כחטאת הנשחטת בצפון אף על פי שהיא נשחטת בחוץ. כל יום ויום משבעת ימי ההפרשה מזין עליו מי חטאת, שמא נטמא למת והוא לא ידע, חוץ מיום רביעי להפרשה שאין צריך הזאה... בכל יום ויום מימי ההפרשה שמזין עליו בהם, **מזין מאפר פרה מן הפרות שנשרפו כבר**, ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד - מזין ממנו עליו כל הששה
(הלכות פרה אדומה, פ"ב ה"ב-ו).

כל זה הוא משום שהתנאי הראשון במעלה ביחס לשריפת פרה אדומה הוא, שהכהן השורף את הפרה יהיה טהור מכל טומאה, ובעיקר מטומאת מת, כמו שכתוב: "ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור" (במדבר י"ט, ט).

דרישה זו של 'איש טהור', חלה בראש ובראשונה על הכהן השורף את הפרה. וכל כך החמירו בטהרתו, שהאדם המזה עליו את מי החטאת בשבעת ימי ההפרשה, חייב להיות אדם שלא נטמא במת מעולם:

...ואם תאמר - יזה עליו איש שנטמא והוזה עליו. שמא זה שהזה עליו לא היה טהור מטומאת מת. וכן הכלים שממלאין בהן ומקדשין להזאה על הכהן השורף - כולם כלי אבנים היו, שאין מקבלין טומאה...
(שם הלכה ז')

כדי למצוא איש שלא נטמא במת מעולם, המיועד להיות המזה מי חטאת על הכהן השורף את הפרה במשך כל שבעת ימי הפרשתו, בנו חצרות מיוחדות בירושלים, בנויות על גבי הסלע ותחתיהן חלל מפני קבר התהום:

...ומביאין היו נשים מעוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם. וכשירצו להזות על הכהן השורף, מביאין שוורים מפני שכרסיהן נפוחות, ומניחים על גביהן דלתות ויושבין התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה האוהל מבדיל בינם לבין הארץ מפני קבר התהום. וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח... ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין עד שמגיעין להר הבית... ומהלכין עד פתח העזרה. ובפתח העזרה היה קלל של אפר. נוטלין האפר, ונותנין במים שבכוסות, ומזין על הכהן השורף... (שם).¹

בתוספתא בפרה שנינו:

באו לשער היוצא מעזרת נשים לחיל, וקליליות של אבן היו קבועין בכותל מעלות של עזרת נשים כסייחן של אבן נראין לחול. ובתוכן אפר מכל פרה ופרה שהיו שורפין, שנאמר: 'זהיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא' (במדבר י"ט, ט). (תוספתא פרה, פ"ג ה"ד)

לדעת ר' יהודה בתוספתא, מעשים אלו נעשו כשעלו מן הגולה. ר' שמעון אומר שאפרן ירד עמהן לבבל, ועלה. משתמע מזה שגם בשריפת הפרה השנייה על ידי עזרא הכהן בעלייתו מבבל, היו זקוקים לאפר הפרה של משה רבינו כדי לטהר את הכהן השורף את הפרה וכל המסייעין בידו.

לאור דברים ברורים אלו, איך יכולים להעלות על הדעת אפשרות של שריפת פרה אדומה בזמן הזה, לפני בואו של מלך המשיח. מבלי שיתגלו לנו היכן גנוזים הקליליות של אבן מאפר תשעת הפרות שנשרפו במשכן ובבית השני, כדי לטהר בהם את הכהן המיועד לשרוף את הפרה?

יוצא, שהתנאי הראשון לשריפת פרה אדומה הוא שיימצא בידינו קלל של אפר פרה שנשרפה בעבר, כדי לטהר את הכהן השורף את הפרה. במשך שנים אחדות היו שתי קבוצות ארכיאולוגיות נוצריות שעסקו בחיפוש אחרי קלל של אפר הפרה אדומה מסביב למערת קומרון, משום שנמצא כתוב במגילות הגנוזות, שהכתות שחיו באזור גנזו שם קלל של אפר פרה אדומה.

1 עיין גם במסכת פרה פ"ג מ"א-מ"ב.

אם היו מוצאים את הקלל של אפר הפרה מימי הבית השני, אפשר היה לפתור כמה בעיות חמורות בנושא זה. אבל גם אז היו מתעוררים מכשולים הלכתיים אחרים, בדרך לשריפת הפרה האדומה העשירית, בזמן הזה.

אפשר עוד ללמוד, עד כמה הייתה בעיה זו של טהרת הכהן השורף את הפרה חמורה בעיני חכמי ישראל, ממה שכתב הרמב"ם בהלכות הבאות:

אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית, שנאמר: 'והוציא אותה אל מחוץ למחנה', ובהר המשחה היו שורפים אותה. וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה ותחתיו בנוי כיפין כיפין... כדי שתהיה הכל חלול מפני קבר תהום... והפרה והשורף וכל המסעדין בשריפתה, יוצאין מהר הבית להר המשחה על גבי כבש זה (הלכות פרה אדומה פ"ג ה"א).

למדים אנו מזה את חומרת החששות לטומאת מת, ביחס לכהן השורף את הפרה. שהרי השקיעו הון תועפות ועבודת פרך לבניית הגשר מהר הבית להר המשחה, והכל נבנה בצורה של כיפין על גבי כיפין, כדי למנוע כל חשש של טומאת אוהל המת מהכהן השורף את הפרה. אילו היה טמא מת בשעת שריפתה - הייתה הפרה נפסלת מלטהר.

ב. בניין המקדש

בעיה מהותית נוספת קשורה לשריפת פרה אדומה. קשה להניח שמבחינת ההלכה אפשר לשרוף פרה אדומה ללא בית מקדש הבנוי על תילו. זאת, גם לפי שיטת הרמב"ם בפרק ו' מהלכות בית הבחירה, הסובר שקדושת בית המקדש לא נתבטלה בחורבנו, ורואים אותו כאילו הוא קיים.

תנאי בל יעבור להכנת פרה אדומה היא הזאה נוכח פני אוהל מועד, ככתוב: "ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו, והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים" (במדבר י"ט, ד). ושנינו במשנה מסכת פרה:

...שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו, ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים (פ"ג מ"ט, וכן ברמב"ם שם פ"ג ב').

בהמשך אומר הרמב"ם (שם פ"ד ה"ה) שאם היזה ולא כיוון כנגד ההיכל - פסולה. בנוסף לכך, אם שחטה שלא כנגד ההיכל - פסולה, שנאמר: "ושחט אותה לפניו".

משינוי הלשון של הרמב"ם, שבתחילה כתב: "ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים", ואחרי כן כתב: "הזה ולא כיון כנגד ההיכל פסולה", משמע שבדיעבד מספיק להזות כנגד ההיכל ולא צריך כנגד בית קודשי הקודשים. אולם, בין שצריך לכוון את הזאת דם הפרה האדומה נוכח פתח ההיכל, ובין שצריך לכוון נוכח פתח קודש הקודשים, אין לנו כיום כל אפשרות לקבוע בדיוקנות, לא את 'כנגד פתחו של היכל', ולא את המיקום והכיוון של 'כנגד פתחו של קדשי הקדשים'.

בנוסף לכך, קיים ספק גדול ביחס למיקום בית המקדש בתוך הר הבית, ובגין ספק זה אנו אוסרים להיכנס להר הבית.² על אחת כמה וכמה שאין אפשרות לאתר בדיוק את פתחו של ההיכל ושל קודש הקודשים, משום שכל עוד אין בידינו הידיעות המדויקות בדבר מיקומה של חומת העזרה וחומת ההיכל, אין לנו כל יכולת לאתר בדיוקנות את עשר האמות של רוחב פתח ההיכל או של קודש הקודשים.

בנוסף לכל המכשולים המנויים לעיל בדרכה של פרה אדומה בזמננו, נערמות בעיות הלכתיות אחרות בנושא זה, שקשה יהיה לפותרן ללא בואו של המלך המשיח. יוצא, אם כן, שצדק הרמב"ם במה שכתב (שם פ"ג ה"ד) כי את הפרה האדומה העשירית יעשה המלך המשיח, מהרה ייגלה, אמן כן יהי רצון.

² על אף שמותר לטמא מת להיכנס להר הבית, ואפילו למת עצמו, כמו שפוסק הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש, חוששין בחלקו הגדול של הר הבית שמא זהו מקום העזרה, ההיכל וקודשי הקודשים.